

Bristfälliga avlopp – vem skall visa vad? Kommentarer till Björn Erikssons inlägg i VA-guiden.

Som huvudförfattare till föreningen VA-i-tidens argumentationssammanställning, vill jag kommentera Björn Erikssons inlägg. Nej – inte bemöta, då jag uppfattar det, som att vi i flera delar har samsyn – t.ex. skillnaden i bevisbörda vid bedömning av ny resp. befintlig anläggning. Förvisso har Björn Eriksson en försiktigare skrivning än jag, med hänsyn till VA-guidens medlemmar och etablerad grundsyn, medan VA-i-tiden är en intresseorganisation, vars medlemmar kräver att föreningen talar klartext. Vi är under alla omständigheter tacksamma för att VA-guiden här behandlar oss som en värdig diskussionspartner. Vi menar att om VA-guiden skall framstå som den objektiva och opartiska organisation, som man säger sig vilja vara, så är det helt nödvändigt att brukarsidans argument också lyfts fram.

Den omvända bevisbördan.

När förarbetena till den nya och hårdare lagstiftningen blev kända i början på 80-talet, jobbade jag med miljö- och arbetsmiljöfrågor åt Gislaved AB. Företaget hade sedan flera år tillbaka ställt undan spilloljor och överblivna kemikalier i plåttunnor på ett område nedanför fabriken, som gränsade till Nissan, och kallades för "Djävulsön". Många tunnor hade börjat rosta sönder, med känt resultat. Många var utan lock och fulla med en blandning av kemikalier och regnvatten. Med hänvisning till de nya reglerna gjorde företaget en rejäl och dyr upprensning och skickade allt till SAKAB.

Så var det överallt – företagen hade tidigare grävt ner eller dumpat sitt överblivna avfall, lite hur som helst, till lägsta möjliga kostnad. I Småland pågår fortfarande en del saneringsarbeten kring alla de glasbruk, som tidigare fanns.

Det var flera miljöskandaler, som initierade den nya lagstiftningen. Teckomatorp och Eternitfabriken i Lomma dyker upp i mitt huvud. Samhället hade blivit mer komplicerat och allt fler suspekta kemikalier hade kommit till användning. Det fanns ingen möjlighet för vare sig Naturvårdsverket eller de lokala miljönämnderna att ha kompetens att bedöma effekten av alla dessa nya kemikalier. Därför tillkom "den omvända bevisbördan". Företagen fick således som ansvar, att tillse att varken miljön eller de anställdas hälsa äventyrades av de produkter, som man tillverkade. All typ av avfall skulle omhändertas på ett miljösäkert sätt. Således en mycket bra lagstiftning, som senare gav upphov till olika typer av certifiering, för att företagen skulle höja sig ytterligare över dessa grundläggande regler.

Så låt mig här påpeka: **Reglerna i Miljöbalken skrevs med hänsyn till företagen – inte med hänsyn till privatpersoner. Människor kissar och bajsar från den stund de föds. Att klassa ett barn som "producent av miljöfarligt avfall", eller att kalla honom/henne för "verksamhetsutövare" när detta mänskliga avfall spolats ut via ett enskilt avlopp, kan endast beskrivas som patetiskt. Skall kanske koldioxiden i utandningsluften eller rap och fis också omfattas av Miljöbalkens regler?**

Även om mängden avloppsvatten i en trekammarbrunn kan uppfattas som omfattande, så är det ändå samma mängd kiss och bajs, som om användarna utfört sina behov direkt i den närliggande skogen - så som andra djur gör. Resten är prima dricksvatten, som egentligen borde använts bättre än som transportmedia.

Råd och anvisningar från Havs- och vattenmyndigheten.

Havs- och vattenmyndigheten bildades 2011 och styrs av en förordning, som säger att myndigheten skall arbeta för hållbart nyttjande av sjöar, vattendrag och hav. Den skall bl.a. verka för en hållbar förvaltning av fiskeresurserna och verka för miljö kvalitetsmålen ”Ingen övergödning”, ”Levande sjöar och vattendrag”, ”Hav i balans” samt ”Levande kust och skärgård”. Enligt miljö tillsyns-förordningen (2011:13) skall HaV dessutom ge tillsynsvägledning i frågor om enskilda avlopp.

Det är efter Havs- och vattenmyndighetens tillkomst, som problem uppkommit för fastighetsägare med enskilt avlopp. Har man inte redan fått sitt avlopp utdömt, så riskerar man att få det rullande utdömt vart 20:e år. Dessutom finns som bekant förslag på obligatorisk avloppskontroll vart 7:e år.

Det synes oss, som att den nya myndigheten letat efter sätt att legitimera sitt arbete med att rädda sjöar och hav från övergödning – en nog så viktig uppgift. I detta sitt sökande har man funnit stöd i en vantolkning av Miljöbalken, som kom tre år tidigare, och som således aldrig var avsedd att tillämpas på privatpersoner. För enskilda avlopp gällde i stället Miljöskyddslagen från 1969 samt förordningen om miljöfarlig verksamhet från 1998.

Havs- och vattenmyndighetens enda verktyg för att hindra övergödning av sjöar och hav är att angripa enskilda avlopp. De har ingen myndighet över kommunala reningsverk eller jordbruket, som är de stora förorenarna. Som en av tjänstemännen på HaV uttryckte saken - även om påverkan från enskilda avlopp är ringa så ”måste vi måste ju i alla fall göra något”. Föreningen VA-i-tiden menar att all sådan bedömning borde ligga under Naturvårdsverket för rätt prioritering.

Det kan i detta sammanhang vara intressant att berätta, att föreningen VA-i-tiden nyligen anmält myndigheten till JO för bristfällig myndighetsutövning. Detta grundar sig på vår uppfattning att myndigheten har övertolkat den lagstiftning, som Riksdagen beslutat om. Vidare har man inte gjort någon konsekvensanalys av denna övertolkning. Man har inte gjort rimlighetsbedömningar i enkla vägledningar av typ ”de 10% som har enskilt avlopp svarar för lika stora utsläpp, som övriga 90% med kommunalt. Man har inte heller i sin vägledning klargjort skillnaden vid bedömning av nya anläggningar jämfört med befintliga. JO bestämmer själv vilka anmälningar man vill granska. Det är föga troligt att en myndighet kritiserar en annan, men vår anmälan bör ändå väcka en viss uppmärksamhet.

Föreningen VA-i-tiden har egentligen inga invändningar mot råd och anvisningar, som gäller för nya VA-anläggningar. Precis som nya bilar är säkrare och miljövänligare än gamla, så torde nya infiltrationsanläggningar vara bättre än gamla. Särskilt stenkistor förlades ofta för djupt för att markvegetationen skall göra nödvändigt näringsupptag. Detta medför ökad risk för förorening av grundvattnet, men då den egna brunnen ofta ligger nära avloppsutsläppet och om inga anmärkningsvärda mätvärden i denna kan uppvisas, bör detta vara bevis nog för att inte utfärda föreläggande.

Försiktighetsprincipen

Även om gällande lagstiftning utgår från faktiska förhållanden ”Det är förbjudet att i vattenområde släppa ut avloppsvatten från vattentoilet” eller ”Avloppsvatten skall avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer”, så har föreningen heller inga invändningar mot att försiktighetsprincipen används vid tillämpning av dessa lagar. Finns det t.ex. påtaglig risk att avloppsvatten från en enskild anläggning följer klipphällar ut i havet, på ett sätt att det kan jämföras med direktutsläpp, så måste det beaktas.

Däremot vänder vi oss emot Havs- och vattenmyndighetens tolkning av 9 kap. 7§ i Miljöbalken, nämligen att avloppsvatten ALLTID skall renas (det finns ju en risk – om än aldrig så liten). Om det vore lagstiftarens mening, så skulle ju inte paragrafen om särskilt förbud mot utsläpp i vattenområde behövas. Försiktighetsprincipen gör att miljöinspektörer svänger sig med begreppet RISK på ett slarvigt sätt. Vi har träffat på fall där inspektören dömt ut en anläggning, enbart utifrån att GIS-stödet påtalat en risk.

All mänsklig verksamhet innehåller risker - såväl för andra människor - som för miljön. Riskerna kan var överhängande eller försumbar och måste hanteras därefter. Riskbedömning är ett bra verktyg, men måste genomföras på ett seriöst sätt. I dess akademiska form gör man komplicerade beräkningar, där summan av olika bedömningar utmynnar i en totalsumma, som sedan ligger till grund för en prioritering och åtgärdsplan. En fastighetsägare måste av en inspektör, som använder ordet risk, kunna utkräva att han/hon åtminstone i text formulerar vari denna risk består.

Lagstiftningen talar om ”olägenheter för människors hälsa eller miljön”. Första uppdelning måste därför vara att specificera vilken risk som avses. Är det en miljörisk där växter, djur eller vattenlevande organismer riskerar att slås ut? Vilken - och i så fall på vilket sätt? Eller är det en risk för människors hälsa? Hur sannolikt är det att denna risk skall bli verklig? Är risken tillfällig eller bestående? Hur många människor kan tänkas drabbas? Innebär risken allvarlig sjukdom/död eller bara olägenheter i form av dålig lukt?

Inspektörens uppgift måste vara att identifiera verkliga problem – inte att döma ut anläggningar, där inga problem kan påvisas. Man skall döma efter lagens syfte – inte efter dess bokstav! Beslutet i Växjö miljönämnd är helt i enlighet med denna intention.

Intressegemenskap och intressemotsättningar.

VA-guiden och föreningen VA-i-tiden har olika uppgifter och måste ha respekt för dessa olikheter. Det går inte att sticka under stol med att VA-branschen, som ofta är medlemmar i VA-guiden, dragit stor nytta av miljöinspektörernas framfart. Samtidigt får inte VA-guidens opartiskhet och objektivitet ifrågasättas. Organisationen får aldrig uppfattas som en branschföreträdare. Initiativet till att bilda VA-guiden är föredömligt. Det är rationellt att hjälpa våra 290 kommuner med kunskapsuppdatering och att implementera någon typ av likabedömning över hela landet.

Föreningen VA-i-tiden menar att den mest miljövänliga och säkra VA-lösningen är där avloppsvattnet av egen kraft får rinna ut i en trekammarbrunn, för att därefter fortsätta ut i en markinfiltration. Detta förutsätter dock viss höjdskillnad och är därför inte alltid möjlig. Höjdskillnaden får inte skapas genom att slutinfiltrationen förläggs i grundvattennivå. Men all typ av elektrisk pumpning, särskilda reningsfilter med importerad filtermassa är enligt vår mening i grunden felaktig, skapar en driftosäker anläggning och skapar miljöbelastning någon annanstans i kedjan. Således en intressemotsättning i förhållande till några av VA-guidens medlemmar.

Många kommuner försöker genom att döma ut enskilda avlopp och inrätta s.k. verksamhetsområden, tvångsansluta fastigheter till det gemensamma VA-nätet. Man hänvisar gärna till icke bevisade miljöproblem, men det verkliga syftet är att få fler brukare att dela på kommunernas samlade avloppsskuld p.g.a. eftersatt underhåll. Att dessutom få sälja vatten till till fastighetsägare med egen brunn ger ytterligare klirr i kassan. Vi kan inte finna att detta skulle gynna de entreprenörer/leverantörer, som är inriktade mot de enskilda avloppen. Här bör därför finnas en intressegemenskap. När en enskild VA-anläggning nyetableras – eller en gammal verkligen måste bytas ut, så bör vi så långt som möjligt gemensamt förespråka enskilda anläggningar framför kommunala.

För oavsett reningsgrad och ev. innehåll av läkemedelsrester, så mynnar ett enskilt avlopp alltid i fast mark – oftast långt från vattendrag och med tid för nedbrytning, medan ett kommunalt avlopp alltid mynnar i ett vattendrag och till sist i havet. Enskild brunn – enskilt avlopp medför också ett lokalt kretslopp för grundvattnet, medan det kommunala vattnet inte cirkuleras och bidrar därmed till grundvattensänkning..

Enkel sammanfattning:

Miljöbalken är skriven för företag och inte för privatpersoner. Även om dess paragrafer är vällovliga så bör hänvisning till dessa göras med försiktighet och gott omdöme. Särskilt skall den omvända bevisbördan ej få tillämpas på befintliga anläggningar.

Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd, är just inget annat än råd och måste användas tillsammans med konstaterade olägenheter för att döma ut befintliga avlopp. Däremot bör de beaktas vid tillståndsprövning av ny anläggning.

Användning av ordet ”Risk” måste kvantifieras. Risken måste vara överhängande eller medföra allvarlig och inte endast tillfällig olägenhet för människors hälsa eller miljön, för att utfärda ett föreläggande. **Inspektörens uppgift måste vara att identifiera verkliga problem – inte att döma ut anläggningar där inga problem kan påvisas.**

VA-guidens medlemsföretag och VA-i-tiden har ett gemensamt intresse av att framhålla de enskilda VA-anläggningarna, som överlägsna de kommunala ur såväl miljö- kostnads- som beredskapsperspektiv.

För den nationella föreningen VA-i-tiden: Arne Gunnarsson, Gräsholma, Strömsnäsbruk